

STANISŁAW CELESTYN NAPIÓRKOWSKI OFMConv
Lublin

STANOWISKO STOLICY APOSTOLSKIEJ W KWESTII ŚWIĘTA NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

Kto podejmuje taki temat, winien wiedzieć, że wchodzi w amazońską puszcę. Zanurza się bowiem w środowisko wyjątkowo zagęszczone zarówno wielością, jak i rodzajami interwencji Nauczycielskiego Urzędu Kościoła. Niekiedy sprawiają one wrażenie braku konsekwencji, nawet chaosu. W 1907 r. ukazał się we Francji artykuł, który dał temu wyraz w sposób wyjątkowo plastyczny: „Kiedy śledzi się serię aktów papieskich odnośnie do poczęcia Panny, pierwszym wrażeniem, jakie się odbiera, jest zdumienie. Co jeden papież czyni, drugi odczynia; praca z dnia poprzedniego zostaje burzona w dniu następnym: stajemy wobec tkaniny Penelopy [...] Część Bullarium poświęcona świętu 8 grudnia i jego przedmiotowi wyróżnia się więc brakiem konsekwencji i jednolitości (*incohérences*). Kiedy się zatem idzie w głąb tych niekonsekwencji, dostrzega się, że płyną one z respektu dla św. Tomasza i że papieże z determinacją chcą oszczędzać św. Doktora”¹. Pod artykułem widnieje podpis: G. Herzog. To pseudonim ks. Józefa Turmela, od 1882 r. profesora dogmatyki w Rennes, który w 1886 r. stracił wiarę, ale nie przestał nosić sutanny i odprawiać Mszy św. Właściwie nigdy nie był modernistą, nie usiłował bowiem modernizować, czyli uwspółcześniać Kościoła, nie wierząc w taką możliwość². Autorstwo Turmela nie musi, oczywiście, dyskwalifikować tezy sformułowanej w przytoczonym tekście. Zwraca uwagę na problem rzeczywiście – papieże formułują różne stanowiska, co może dziwić zwłaszcza

¹ G. H e r z o g, *L'Immaculée Conception*, „Revue d'histoire et de littérature religieuses”, 12(1907) 599.

² Bardzo interesująco pisał na ten temat ks. M. Żywczyński w artykule pt. *Studia nad modernizmem katolickim* (I) („Życie i Myśl”, 21(1971), nr 11, s. 18-55).

mniej zorientowanych w temacie. Turmel porównał papieżstwo zabierające głos w kwestii poczęcia Maryi do płótna Penelopy. Penelopa, postać z greckiej mitologii, żona Odyseusza, 20 lat oczekiwała na powrót męża. Pozostaje wzorem małżeńskiej wierności. Napastowali ją liczni zalotnicy. Zwodziła ich tłumaczeniem, że, owszem, wyjdzie za mąż, ale najpierw utka śmiertelny całun dla teścia. I tkła 20 lat, co bowiem w dzień utkała, w nocy pruća.

Dokumenty Nauczycielskiego Urzędu Kościoła na temat poczęcia Maryi są liczne, zawierają wiele powtórzeń i subtelnych niuansów, które chwyta jedynie przygotowany czytelnik; wyrażają niekiedy stanowiska różne, trudne do pogodzenia z sobą, niekiedy wprost niemożliwe do uzgodnienia. Żeby ułatwić orientację w tym gąszczu i lekturę uczynić owocną, trzeba ją uporządkować, czytać „pod kątem”, śledzić określone wątki. Spośród wielu propozycji można z pożytkiem przyjąć propozycję ks. René Laurentina³ Przegląd dokumentów Nauczycielskiego Urzędu Kościoła porządkuje on według trzech tematów: 1) święto, 2) tytuł, 3) doktryna. Pierwszy temat pozwala przypomnieć te dokumenty Kościoła, które wydawano w związku z wprowadzeniem święta; drugi uwrażliwia na semantykę doniosłą dla tego zagadnienia: „poczęcie”, „uświęcenie”, „Niepokalane Poczęcie”; trzeci pozwala na przegląd dokumentów wyraźniej odsłaniający teologię.

Za takim sposobem porządkowania przemawia historia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu. Najpierw była pobożność, która wyrażała się w świętowaniu. Kiedy pojawia się święto 8 grudnia, Grecy nie bardzo wiedzą, co świętują: zapowiedź cudownego poczęcia przyszłej Theotokos, Bożej Rodzicielki, zgodnie z apokryfami? czynne poczęcie św. Anny? bierne poczęcie jej Córy bez zmazy grzechu? Wahania te znajdowały wyraz w nazwach święta: „Zwiastowanie św. Annie”, „Poczęcie św. Anny” i „Poczęcie Maryi”⁴. Podobne niezdecydowanie stwierdzamy śledząc dzieje święta Poczęcia Jana Chrzciciela, które pojawiło się wcześniej, przed świętem Poczęcia Maryi. Liturgia umiejscowiła je najpierw 9 miesięcy przed świętem Narodzenia św. Jana Chrzciciela. Święto Poczęcia Jana przypadało 23 lub 24 września analogicznie do święta Poczęcia Maryi 8 czy 9 grudnia: tam i tu – 9 miesięcy przed świętem Narodzenia. Święto Poczęcia Jana Chrzciciela było starsze i bardziej rozpowszechnione niż analogiczne święto Maryi⁵. Wpływało ono na rozumienie święta Maryi, zachęcało do podkreślania analogii: narodzenie św. Jana było zapowiedziane

³ *L'action du Saint Siège par rapport au problème de l'Immaculée Conception* [dalej cyt.: LauASS], [w:] *Virgo Immaculata*, vol. II, Romae 1956, s. 1-98. Inne skróty tu stosowane zob.: *Encyklopedia Katolicka. Wykaz skrótów*, Lublin 1993².

⁴ LauASS 13, przyp. 12, 13.

⁵ LauASS 13, przyp. 14.

uświęcenie Jana w łonie matki zachęcało do analogicznego rozumienia świętości Maryi, mianowicie jako uświęcenia w łonie matki.

Konieczność ograniczenia ram artykułu usprawiedliwia skoncentrowanie przeglądu wypowiedzi Nauczycielskiego Urzędu Kościoła do zagadnienia ś w i ę t a z pominięciem tytułu i doktryny. Zresztą problematyka święta zbiera w sobie także sprawy terminologiczne i doktrynalne. Stanowi życiowe środowisko ewolucji, a także odślania drogi rozwoju terminologii oraz doktryny⁶.

Święto pojawiło się na Wschodzie pod koniec VII lub na początku VIII w. Przyszło w ślad za świętem Poczęcia Jana Chrzciciela. Ze Wschodu przeniknęło do Anglii tuż przed 1066 r., ale nie zdążyło zakorzenić się tutaj, ponieważ wtargnęli Normanowie – właśnie w 1066 r. Ponownie święto pojawiło się tutaj ok. 1120 r. i szybko się przyjęło mimo opozycji ze strony św. Bernarda z Clairvaux († 1153); stąd przeszło na kontynent⁷.

Kto pyta, kiedy Stolica Apostolska oficjalnie z a t w i e r d z i ł a to święto, ten stawia niezwykle trudny problem. Stworzyli go zwolennicy Niepokalanego Poczęcia w XVII i XVIII w. Gromadząc argumenty za Niepokalanym Poczęciem, odwoływali się do licznych dokumentów fantastycznych (w sensie: stworzonych przez fantazję), które jednak zrobiły wielką karierę, utrudniając przy tym docieranie do prawdy. Oto wiązanka „kwiatków”, informacji nieprawdopodobnych, niekiedy z sobą sprzecznych, które należy wyjąć poza nawias, by nie utrudniały poszukiwań faktycznego stanu rzeczy. Utworzą dość długą listę ewidentnych błędów.

1. Alva y Astorga przypisuje Janowi X († 928), następnie Aleksandrowi II († 1073) na synodzie w Mantui w 1064 r. zatwierdzenie mszału mozarabskiego, „gdzie już się znajduje oficjum o Poczęciu”⁸. Wiadomo, że święto Poczęcia zostało później włączone do mszału mozarabskiego⁹ Według Gra-vois, franciszkanina-rekolekta, ustanowił je św. Lech IX na generalnym synodzie w Mayence w 1049 roku¹⁰.

⁶ Por. M. J u g i e, *L'Immaculée Conception dans l'Écriture Sainte et dans la Tradition orientale*, Romae 1952; t e n ż e, *La fête byzantine de la Conception de sainte Anne*, [w:] *Alma Socia Christi*, vol. V, fasc. 2, Romae 1952, s. 29-35.

⁷ A. M. C e c c h i n OSN, *L'Immacolata nella liturgia occidentale anteriore al secolo XIII*, „Marianum”, 5(1943) 58-114; B. C a p e l l e OSB, *La fête de la Conception de Marie en Occident*, [w:] *L'Immaculée Conception*, Lyon 1954, s. 147-162 – za: LauASS 15, przyp. 21; 13, przyp. 13.

⁸ P. de A l v a y A s t o r g a, *Militia Immaculatae Conceptionis Virginis Mariae* [...], Lovanii 1663, kol. 750 – za: LauASS 15, przyp. 22.

⁹ LauASS 15, przyp. 22.

¹⁰ LauASS 15, przyp. 23.

vois, franciszkanina-rekolekta, ustanowił je św. Lech IX na generalnym synodzie w Mayence w 1049 roku¹⁰.

2. Hadrian IV (1154-1159) miał osobiście celebrować to święto¹¹.

3. Innocenty III miał wprowadzić to święto ok. 1215 r. do diecezji francuskich¹².

4. Innocenty IV miał przyjąć to święto w Rzymie ok. 1246 r.¹³

5. Urban IV (1261-1264) miał to święto rozciągnąć na cały Kościół¹⁴.

6. Innocenty V miał je w 1276 r. włączyć do rzymskiego kalendarza¹⁵

7. Mikołaj III (1277-1280) miał to święto ponownie wprowadzić w Rzymie. Taką tezę sformułował franciszkanin Gravois. Doszedł do niej drogą rozumowania. Otóż, jego zdaniem, franciszkanie przyjęli to święto w 1263 r. na kapitule generalnej w Pizie. W 1277 r., a więc 14 lat później, papież Mikołaj III zastąpił księgi liturgiczne używane w Rzymie liturgicznymi księgami franciszkanów. Zatem wprowadzenie święta Poczęcia do Rzymu wydawało mu się ewidentne. Tymczasem autentyczne akta kapituły franciszkanów w Pizie nic nie mówią o święcie Poczęcia. Co więcej, wspomniane księgi liturgiczne franciszkanów były wypożyczone z Kurii. Upowszechniane w mieście (w Rzymie), nie przyjmowały nowości wprowadzonych przez franciszkanów. Najważniejszy zaś jest fakt, że według licznych wiarygodnych źródeł w Rzymie nie obchodzono tego święta w XIII w. z wyjątkiem niektórych kościołów rzymskich, które prawdopodobnie przyjmowały pod koniec tego stulecia zreformowany mszał kaplicy papieskiej¹⁶.

8. Klemens V (1305-1314) miał zarządzić obchodzenie tego święta w całym Kościele¹⁷.

9. Jan XXII (1316-1334) miał je uroczyście wprowadzić na dwór papieski¹⁸.

Mimo trudności można ustalić fakty na podstawie wiarygodnych źródeł.

¹⁰ LauASS 15, przyp. 23.

¹¹ De Alva y Astorga, dz. cyt., kol. 585 – za: LauASS 15, przyp. 24.

¹² M. A. Gravois, *De ortu et progressu cultus ac Festi Immaculati Conceptus Beatae Dei Genitricis V. M.*, vol. I-II, Lucae 1764² – vol. I, s. 49 – za: LauASS 15, przyp. 25.

¹³ Ch. Sericoli OFM, *Immaculata B. M. Virginis Conceptio iuxta Xysti IV Constitutiones*, Sibenici–Romae 1945, s. 9 – za: LauASS 15, przyp. 26.

¹⁴ De Alva y Astorga, dz. cyt., kol. 1483 – za: LauASS 15, przyp. 27.

¹⁵ Sericoli OFM, dz. cyt., s. 10 – za: LauASS 15, przyp. 28.

¹⁶ LauASS 16, przyp. 29.

¹⁷ De Alva y Astorga, dz. cyt., kol. 294 – za: LauASS 16, przyp. 30.

¹⁸ Sericoli, dz. cyt., s. 12 n. – za: LauASS 16, przyp. 31.

Osbert z Clare OSB, angielski teolog z XII w., ok. 1136 r. będący opatem, na synodzie w Londynie (1129) przemawiał za świętem Poczęcia, ale napotkał opór pośród biskupów¹⁹. Św. Bernard z Clairvaux ok. 1130 r. w liście do kanoników regularnych święto Poczęcia Maryi nazywa zuchwałą nowością, nową celebracją, której nie zna Kościół²⁰. Sugeruje to, że w czasach św. Bernarda w Rzymie nie obchodzono tego święta; Bernard pisze przecież do kanoników na Lateranie, a więc w Rzymie²¹. Św. Tomasz mówi, że niektóre Kościoły obchodzą to święto, a Kościół rzymski toleruje te praktyki, sam jednak nie obchodzi tego święta²². Podobnie twierdzi Jan z Neapolu ok. 1316 r.: „Tego święta nie ustanawia Kościół rzymski [...] toleruje go Kościół rzymski w niektórych Kościołach”²³. Piotr Auriol, czyli Aureolo OFM († 1322), zwolennik Niepokalanego Poczęcia, uczeń Jana Dunsza Szkota, musi liczyć się z tymi twierdzeniami i nie przeczy im. W latach 1315-1318 wielokrotnie to przyznaje: Kościół rzymski nie obchodzi tego święta²⁴.

Ta sytuacja ulega zmianie około trzeciej dekady XIV w. Jan Bacon ok. 1330 r., Tomasz ze Strasburga w 1339 czy 1340 r. oraz Jan Tauler w 1350 r. poświadczają obchodzenie tego święta przez Kurię Rzymską²⁵, gdzie obchodzono to święto p r y w a t n i e. Papieże wiedzieli o tym, teksty jednak nie informują, czy sami osobiście włączali się w to świętowanie.

¹⁹ F. C o u r t h, *Osbert von Clare*, [w:] *Marienlexikon*, vol. V, St. Ottilien 1992, kol. 26 n. – za: LauASS 16.

²⁰ „[...] novam celebritatem quam ritus Ecclesiae nescit” (PL 182, 333 A); „[...] contra Ecclesiae ritum praesumpta novitas” (PL 182, 366 B-C).

²¹ LauASS 16.

²² „Licet quod Romana Ecclesia Conceptionem B. V. non celebret, tolerat tamen consuetudinem aliquarum Ecclesiarum illud festum celebrantium” (STh III, qu. 27, a. 2, ad 3). Zob. LauASS 16, przyp. 34.

²³ „Illud festum non facit Ecclesia Romana [...] ab Ecclesia Romana toleratur fieri in aliquibus Ecclesiis” (*Quodlibet*, I/6, qu. 11, [w:] *Ioannis de Polliaco et Ioannis de Neapoli Quaestiones disputatae de Immaculata Conceptione*, ed. C. Balić, Sibenici 1931, s. 89 – za: LauASS 16, przyp. 35).

²⁴ „Ecclesia Romana non facit (festum illud) [...]” (*Quaestiones disputatae de Immaculata Conceptione*, Quaracchi 1904, s. 93); „Romana Ecclesia [...] festum respuit celebrare” (tamże, s. 142); „Ecclesia Romana, tamen permittit, ut apparet in Ecclesiis solemnibus et cathedralibus ut Lugduni et in Anglia et in multis aliis locis; nec etiam Ecclesia Romana colit festa omnia” (*Monumenta antiqua seraphica*, ed. P. de Alva y Astorga, Lovanii 1665, s. 74 – za: LauASS 17, przyp. 36).

²⁵ „Publica et diuturna consuetudine celebratum est hoc festum in Curia Romana [...] et haec duraverunt tempore multorum Romanorum Pontificum usque in praesens tempus [...] Et [...] bene noverunt [...] Summi Pontifices et Sedes apostolica et per consequens haec est sancta et catholica religio” (J. B a c o n, *Radiantissimum opus super quattuor Sententiarum libros*, lib. 4, d. 2, qu. 4, a. 3, Cremona 1618, s. 316); „Papa scit hoc festum celebrari in Curia publice” (t e n z e, *Quodlibeta fortillissima*, III, 13, Venetiis 1527, s. 60 a).

Można odnieść wrażenie, że świadectwa przeczą sobie wzajemnie: jedne pozytywne, drugie negatywne; według jednych (Piotr Auriol, inaczej – Aureolus) w 1318 r. święta jeszcze nie było, według innych (Jan Bacon, piszący co najwyżej 15 lat później) było już „dawnym zwyczajem” (*diuturna consuetudo*). Nie musimy dopatrywać się tutaj sprzeczności. Wystarczy przyjąć stopniowy proces wchodzenia i umacniania się święta: że na przykład najpierw obchodzono je „przy okazji”, nieregularnie, że papież przy jakiejś okazji, kiedy wyjechał w teren, przyłączył się do świętujących ten dzień w jakiejś diecezji czy klasztorze. Takie okazyjne świętowanie dnia Poczęcia Maryi spotykamy przecież już od końca XII w. Prawdopodobnie tak właśnie zachował się Innocenty IV w Mâcon 8 XII 1245 r.²⁶ czy w Anagni²⁷ Bonifacy VIII przejeżdżając przez to miasto 8 XII 1295 r. nadał mu odpusty 8 lat i 40 dni²⁸. W Avignonie papież ze swoim otoczeniem miał zwyczaj włączać się do obchodów tego święta w klasztorze karmelitów²⁹. Obchodzenie tego święta ustala się na czas jeszcze przed 1330 r. na dworze papieskim. Wchodzi do kalendarzy, brewiarzy i mszałów Kurii Rzymskiej od początku XIV w. Ma jednak jak gdyby niezdecydowany charakter: w pewnym sensie oficjalny, a jednak prywatny. Kiedy dokumenty papieskie wyliczają święta maryjne, poprzestają na czterech: Narodzenie, Oczyszczenie, Zwiastowanie i Wniebowzięcie³⁰.

Nowy etap wiąże się z pontyfikatem Sykstusa IV (1471-1484). Nie bez znaczenia była jego przynależność do zakonu franciszkanów (był ich generałem). Jako pierwszy z papieży uznał i oficjalnie zatwierdził święto³¹. Obchodził je osobiście, uroczyście, publicznie w samej Kurii. Zatwierdził dwa własne oficja, dodał świętu oktawę i wzbogacił je w liczne odpusty³². Oficjalnie zaangażował autorytet Stolicy Apostolskiej na rzecz święta Poczęcia, jednak nie posunął się do rozciągnięcia go na cały Kościół. Jean de Varenne, audytor apostolski, prosił antypapieża Benedykta XIII (z linii papieży awiniońskich i postawiniońskich – 1394-1423) o rozciągnięcie święta na cały Kościół. Dokonał tego Sobór w Bazylei w związku z ogłoszeniem dogmatu o Niepoka-

²⁶ Por. LauASS 18, przyp. 41.

²⁷ LauASS 18, przyp. 42.

²⁸ LauASS 18, przyp. 43.

²⁹ LauASS 18, przyp. 44.

³⁰ LauASS 18, przyp. 45.

³¹ S e r i c o l i, dz. cyt., s. 57-70, zwł. 61 – za: LauASS 18.

³² Tamże, s. 58-61 – za: LauASS 18.

lanym Poczęciu; Sobór jednak nie został uznany i jego postanowienia nie weszły w życie³³.

Pod tym względem lepszy okazał się papież-dominikanin, Pius V. Realizując reformę liturgii nakazaną przez Sobór Trydencki w 1558 r., 9 VII 1568 r. wydał on bullę *Czego od nas żąda (Quod a nobis postulat)*³⁴. W reformowaniu brewiarza przyjęto zasadę eliminacji tych świąt, które zostały wprowadzone w ostatnich dwustu latach. Pod datą 8 grudnia zachowano święto Poczęcia, ale zredukowano je do rytu *duplex* (a więc bardzo pośledniego i bez oktawy). Znaczący to, że z jednej strony święto zyskało, z drugiej – straciło. Zyskało – ponieważ stało się czymś zwyczajnym w całym Kościele (upowszechnienie i normalizacja); straciło – ponieważ zredukowano jego rangę pośród innych świąt.

Klemens VIII, za którego pontyfikatu spalono Giordana Bruna i który polecił wydać nowy przekład Biblii (Wulgata) oraz wznowił wydanie ksiąg liturgicznych, nieco promował święto Poczęcia. Reformując brewiarz, jedenastu świętom, w tym świętu Poczęcia Maryi, przyznał ryt zdwojony większy (*duplex maius*). Uczynił to brewem *Kiedy w Kościele (Cum in Ecclesia* z 11 V 1602 r.)³⁵ Laurentin zauważa, iż ten fakt przecenia się w literaturze przedmiotu³⁶. Rzeczywiście, taka promocja (z *duplex* na *duplex maius*) to mała promocja. Gradacja oficjów brewiarzowych i świąt: ryt zwyczajny (*simplex*), ryt zdwojony (*duplex*), ryt zdwojony większy (*duplex maius*), ryt zdwojony drugiej klasy (*duplex secundae classis*), ryt zdwojony pierwszej klasy (*duplex primae classis*) odnosiła się także do mszału.

Różne zakony, niektórzy biskupi i książęta chrześcijańscy zabiegali u Stolicy Apostolskiej o dodanie oktawy i podniesienie dnia 8 grudnia do rangi święta obowiązkowego.

Starania o oktawę nie były trudne. Najpierw ruszyli franciszkanie, pozostając niezmiennie w czołówce, jeśli chodzi o te sprawy. 15 V 1569 r. otrzymali od Piusa V, dominikanina, ustną zgodę na pozostawienie oktawy w formie ustalonej ustnie przez Sykstusa IV, franciszkanina³⁷ Kolejny papież

³³ LauASS 19, przyp. 51.

³⁴ *Bullarum [!] privilegiorum ac diplomatum Romanorum Pontificum amplissima collectio* [...], t. I-VI, vol. I-XX, Romae 1739-1762 – vol. IV, p. 3, kol. 22 n.; *Bullarum [!] diplomatum et privilegiorum sanctorum Romanorum Pontificum Taurinensis editio locupletior facta* [...] a S. Leone Magno usque ad praesens [...] [lata 440-1740], t. I-II, [vol.] I-XXV, Augustae Taurinorum 1857-1872 – [vol.] VII, kol. 685 a - 688 a – za: LauASS 19.

³⁵ *Bullarum privilegiorum*, vol. V, p. 2, kol. 422 a - 423 b.

³⁶ LauASS 19, przyp. 53.

³⁷ P. de Alva y Astorga, *Nodus indissolubilis de conceptu mentis et conceptu ventris* [...], Bruxellis 1661, s. 664-673; G r a v o i s, dz. cyt., vol. II, s. 25 n. – za: LauASS 19, przyp. 54.

– Sykstus V, franciszkanin, 3 V 1588 r. oficjalnie zatwierdził ustną zgodę poprzednika³⁸. 15 III 1664 r. królowa szwedzka otrzymała pozwolenie na oktawę dla augustianów wypędzonych z Francji. Filip IV postarał się o nią dla Hiszpanii 7 VII tegoż roku, w roku następnym zaś księżęta Sabaudii i Toskanii, także Mediolan, na prośbę króla katolickiego, wreszcie król Sycylii i Sardynii uczynili to samo. W 1667 r. uzyskali to jezuici, a Klemens IX wprowadził ten zwyczaj wszędzie tam, gdzie sięgała jego świecka władza.

Przy okazji druku, w związku z zapytaniem wydawcy-drukarza, Giacomo Menotti, wyjaśniono, że dodanie oktawy oznacza podniesienie święta do rytu zdwojonego drugiej klasy (*duplex secundae classis*). 15 V 1693 r. Innocenty XII rozszerzył te ustalenia na cały Kościół³⁹

Droga 8 grudnia do rangi święta obowiązującego okazała się znacznie trudniejsza.

Wielka pobożność książąt i biskupów (którzy przecież posiadali także władzę świecką na swoich terytoriach) mnożyła święta, z czym wiązał się zakaz pracy zarobkowej czy służebnej. Dochodziło do tego, że biedni ludzie nie mieli kiedy pracować na swoje utrzymanie. Trzeba było podejmować działanie w obronie biedaków i wymuszać redukcję świątecznych dni wolnych od pracy. Dzień 8 grudnia często opierał się tym „czystkom” czy redukcjom. Na przykład na Malcie podczas masowego znoszenia bardzo licznych niedawno wprowadzonych świąt biskup otrzymał zgodę na trzy wyjątki: Poczęcia, Św. Jana Chrzciciela i innych patronów⁴⁰. Rzym bez entuzjazmu patrzył na mnożenie świąt wolnych od pracy; często reagował negatywnie i hamująco, mając na uwadze dobro ludzi uboższych. Pobożność biskupów i książąt znajdowała jednak sposoby, by obchodzić zakazy. Wreszcie Urban VIII 23 IX 1642 r. opublikował listę 37 świąt wolnych od pracy i zniósł wszystkie inne. Pośród owych 37 ocalałych świąt obowiązkowych, wolnych od pracy, nie było święta Poczęcia Maryi. Bardzo żywo zareagowała Hiszpania; przecież jej król, zwany „królem katolickim”, gorliwie zabiegał o uznanie przywileju Niepokalanego

³⁸ *Inneffabilia* [30 marca 1588], [w:] *Sacra Cismontana familia ordinis minorum exhibet Armamentarium Seraphicum et Regestum universale pro tuendo titulo Immaculatae Conceptionis*, vol. II: *Regestum*, ed. P. de Alva y Astorga, Matriti 1659, s. 173 – za: LauASS 19 n., przyp. 55.

³⁹ „[...] ut officium et missa ejusdem B. M. V. Immaculatae cum octava [...] ubique terrarum ab omnibus [...] qui ad horas canonicas tenentur de praecepto recitetur [...] mandamus et decernimus” (*Excelsa* [15 Mai 1693], [w:] *Bullarum privilegiorum*, vol. IX, kol. 304; *Bullarum diplomatum*, [vol.] XX, kol. 522 a). Por. J. B o u r a s s é, *Summa aurea de laudibus Beatissimae Virginis Mariae* [...], vol. VII, Paris 1862, kol. 323 n.; A. R o s k o v á n y, *Beata Virgo Maria in suo conceptu Immaculata ex monumentis omnium saeculorum demonstrata; accedit amplissima literatura*, vol. II, Budapestini 1873, s. 397, nr 296 – za: LauASS 20, przyp. 65.

⁴⁰ LauASS 21, przyp. 66.

Poczęcia Matki Bożej. Poruszał przy tym niebo i ziemię. Teraz nie mógł nie zareagować w sposób najbardziej stanowczy. Domagał się wyjątku i wyjątek otrzymał, chociaż musiał czekać dwa lata. 29 X 1644 r. od Innocentego X otrzymał zgodę na świętowanie 8 XII na terytorium hiszpańskim. Tylko częściowo mogło go usatysfakcjonować takie oszczędne ustępstwo papieża. Po jakimś czasie na nowo król podjął starania, doprowadzając – 20 lat później – do rozszerzenia przywileju na wszystkie swoje posiadłości zarówno w Europie, jak i w Ameryce. Papież Innocenty pozwolił przy okazji, by odmawiano oficjum brewiarzowe oraz Mszę „Poczęcia Błogosławionej Maryi Niepokalanej Dziewicy” („ut officium et missam Conceptionis B. M. Virginis Immaculatae recitetur”). W literaturze przedmiotu można znaleźć informację, że papież Innocenty X pozwolił na oficjum i Mszę o Niepokalanym Poczęciu⁴¹, tymczasem papież mówi o oficjum i Mszy o Poczęciu... Panny Niepokalanej⁴².

W 1657 r. także przywileje zdobył Ludwik XIV we Francji⁴³. Wielu jeszcze usiłowało odzyskać skreślone święto Poczęcia Maryi, spotykali się jednak z kategoryczną odmową. Rzym ustąpił jedynie największym. Biskup z Marian na Korsyce, Carlo Fabrizio Giustiniani⁴⁴, złożył uroczysty ślub, że będzie obchodził Poczęcie Maryi jako obowiązkowe święto (*de praecepto*) w swojej diecezji. Kongregacja odpowiedziała mu w sposób zdecydowany „Nie!” i logicznie uspokoiła jego związane ślubem sumienie: on ślubował, on może zachowywać; dlaczego jednak zmuszać innych, by ponosili ciężary, które on ślubował?⁴⁵

Powoli jednak wyjątków było coraz mniej. 6 XII 1708 r. Klemens XI (uczony i pobożny, popierał w Polsce Sasów, był przeciw Stanisławowi Leszczyńskiemu, jansenistom i jezuitom w ich prochińskiej inkulturacji) wpisał dzień 8 XII na listę świąt obowiązkowych (*de praecepto*): „na chwałę

⁴¹ G r a v o i s, dz. cyt., vol. II, s. 32.

⁴² LauASS 21, przyp. 68.

⁴³ *In his quae* [15 czerwca 1657], [w:] *Bullarum privilegiorum*, vol. VI, p. 4, kol. 182 n.; *Bullarum diplomatum*, [vol.] XVI, kol. 180 a-b. Por. R o s k o v á n y, dz. cyt., vol. II, s. 380, nr 280 – za: LauASS 21, przyp. 69.

⁴⁴ *Hierarchia Catholica*, Münster 1935, s. 232.

⁴⁵ „Sacra Congregatio, ut alias in similibus respondit: Praeter festa quae ab universali Ecclesia servantur Carolum Fabritium Justinianum particulariter sese voto adstrictum ad celebritates et jejunia praedicta servanda teneri, caeteros vero ad ea non teneri, nec cogendos esse” (A. G a r d e l l i n i, *Decreta authentica Congregationis Sacrorum rituum*, vol. I, Romae 1856, s. 317, nr 1871 – za: LauASS 21, przyp. 70).

najchwalebniejszej Dziewicy, której Poczucie przyniosło radość całemu światu”⁴⁶.

Podniesienia święta do rytu zdwojonego pierwszej klasy (*duplex primae classis*) dokonał Leon XIII 5 XII 1879 r. i rozciągnął swoją decyzję na cały Kościół⁴⁷. W tym samym dokumencie zarządził wigilię – również dla całego Kościoła. Dla pewnych miejsc ustanowił ją Pius IX brewem *Quo iampridem* z 25 IX 1863 r. Decyzję Leona XII poprzedziło wiele wyjątków, próśb i ustępstw, np.:

– 7 XII 1680 r. odmówiono zgody na prośbę diecezji Kordoba; na odmowie zamieszczono adnotację, by na przyszłość nie składać takich próśb bez uprzedniej konsultacji z Kongregacją św. Inkwizycji;

– kościół Św. Jakuba Hiszpanów przebywających w Rzymie otrzymał ten przywilej 26 XI 1631 r.;

– kapucyni otrzymali go od Kongregacji Rytów 10 III 1714 r.; przywilej ten uzyskali w związku z uznaniem Panny Maryi w Jej świętym Poczuciu za główną patronkę Zakonu;

– ten sam przywilej otrzymał III Zakon św. Franciszka 16 II 1726 r.; w 1727 otrzymała go diecezja Kordoby, w 1731 – Ceuta (Maroko), w 1737 Malta, w 1742 mercedariusze, czyli Zakon od Wykupu Niewolników⁴⁸.

Historia była świadkiem licznych próśb (z różnym skutkiem) odnośnie do wielu form pobożności ku Niepokalanej, a ściślej – do Poczucia Maryi. Można by pisać barwne studia z dziejów pobożności maryjnej, ściślej – immaculistycznej (od *immaculata* – niepokalana; któż zechce i zdoła zaproponować piękny a celny polski odpowiednik przymiotnika „immaculistyczna”?): o pasterkach, czyli mszach o północy z 7 na 8 grudnia, odpustach, odprawianiu Mszy św. wotywnych. Towarzyszyły im różne reakcje Nauczycielskiego Urzędu Kościoła.

Msza święta o północy

Pierwszy dokument wyrażający zgodę (*indult*) na odprawianie Mszy św. o północy z 7 na 8 grudnia został udzielony, jak się wydaje, przez Leona X – pt. *Pia Christi fidelium* 18 II 1518 r. w mieście Molina w diecezji Siguenza (Aragonia). „Jak się wydaje” – ponieważ zaistniała pewna poważna racja za powątpiewaniem w autentyczność tego indultu. Otóż 109 lat później

⁴⁶ *Commissi nobis* [6 grudnia 1708], [w:] *Bullarum privilegiorum*, vol. XI, p. 1, kol. 206. Por. G r a v o i s, dz. cyt., vol. II, s. 63 n. – za: LauASS 22, przyp. 71.

⁴⁷ List apostolski *Już 25 rok (Annus iam quintus et vicesimus)*, [w:] *Acta Leonis XIII*, vol. I, Romae 1881, s. 307 n. – za: LauASS 22, przyp. 74).

⁴⁸ Według: G r a v o i s, dz. cyt., vol. II, s. 49 – za: LauASS 22, przyp. 73.

(11 XII 1627 r.) kapituła i duchowieństwo tejże diecezji zwróciły się do papieża Urbana VIII z prośbą o potwierdzenie tamtego indultu otrzymanego od Leona X. Kongregacja odpowiedziała: *lectum*, tzn. „odłożone” – w sensie „Nie!” (*negative*). W rzymskim *stylus curiae* „*lectum*” znaczyło odmowę. Kongregacja nieufnie odnosiła się do autentyczności wspomnianego indultu z 1518 r.

Pius VI (1775-1799; potępił rewolucję francuską, a wraz z nią jej hasła równości, wolności i braterstwa) pozwolił odprawiać taką „pasterkę” franciszkanom obserwantom w Mula, w diecezji Cartagena. Papież powołał się przy tym na indult ponownie udzielony parafii w mieście Molina⁴⁹.

Pius XII wydał takie pozwolenie dla całego Kościoła na r. 1953 i 1954 z okazji stulecia dogmatu⁵⁰.

Odpusty

Papieże udzielali tak wiele odpustów w związku ze świętem Poczęcia, a podobni autorzy i czciciele Niepokalanej tak entuzjastycznie przesadzali i tak często mijali się z prawdą, by zwiększyć rozmiary odpustów, a przez to chwałę Niepokalanej, że dzisiaj stajemy bardzo często bezradni wobec pytań o autentyczność tych odpustów⁵¹. Oficjalne dane Kongregacji Odpustów (była taka Kongregacja)⁵² zawierają niewiele odpustów związanych z Poczęciem. W tomie I znajdują się wzmianki jedynie o czterech odpustach apokryficznych, a w tomie II trzykrotne przyznanie odpustów: 12 I 1717 r. – za noszenie teatyńskiego szkaplerza ku czci Poczęcia Błogosławionej Maryi Panny Niepokalanej, 4 X 1731 r. – odpust zupełny przyznany komuś (Pérouse) za post na chwałę Poczęcia Błogosławionej Maryi Panny Niepokalanej oraz 30 XI 1762 r. – odpust przyznany franciszkanom konwentualnym na święto Niepokalanego Poczęcia (*pro festo Immaculatae Conceptionis*).

W nowym zestawieniu odpustów⁵³ nie znajdujemy żadnych odpustów ani pod hasłem (zamieszczonym w „indeksie”) „Conceptio”, ani pod hasłem „Maria”. Laurentin twierdzi, że jeśli jakichś odpustów tam nie ma, znaczy to, iż albo ich nie było, albo zostały zniesione. Kwestia stała się zatem czysto historyczna⁵⁴.

⁴⁹ LauASS 22, przyp. 76.

⁵⁰ *Quo solemniore*, „Acta Apostolicae Sedis”, 45(1953) 808 – za: LauASS 23, przyp. 76.

⁵¹ LauAAS 23, przyp. 77.

⁵² *Decreta authentica S. Congregationis Indulgentiis sacrisque reliquiis prepositae ab anno 1668 ad annum 1885 edita iusu [...] Leonis XIII*, vol. I-II, Ratisbonae 1883-1885.

⁵³ *Enchiridion indulgentiarum*, Romae 1953 (in 8°, 679 stron!).

⁵⁴ LauASS 23, przyp. 77.

Należałoby dokładnie sprawdzić ostatnią informację Laurentina.

Nieco wcześniejszy *Enchiridion indulgentiarum*⁵⁵ wykazuje wiele takich odpustów: 1) za różne krótkie modlitwy i akty strzeliste zawierające nazwę „Conceptio immaculata” czy zbliżone, jak „bez zmazy pierworodnej”⁵⁶; 2) za „Małe oficjum o Niepokalanym Poczęciu”⁵⁷; 3) za pobożne praktyki⁵⁸ – są to odpusty raczej nowszej daty (najstarszy sięga 1849 r.; prawdopodobnie wskazywane nowsze dokumenty często odwołują się do starszych); 4) za dłuższe modlitwy⁵⁹

Sobotnie Msze święte wotywno o Poczęciu

Pierwsi uzyskali przywilej odprawiania takich Mszy św. franciszkanie obserwanci 20 I 1609 r. Za tym precedensowym przypadkiem poszły liczne prośby, na które Stolica Apostolska odpowiadała niekiedy pozytywnie, niekiedy negatywnie⁶⁰. Kapucynom nie udało się to, co powiodło się obserwantom: 30 IX 1679 r. Kongregacja Rytów poinformowała ich, że nie mogą posługiwać się własnym formularzem Mszy św. o Poczęciu Maryi, chociaż wydawało się im, iż mają do tego prawo (przywilej)⁶¹.

Zdumiewa olbrzymia liczba pism, które wychodziły w chrześcijański świat na tematy na pozór raczej mniejszej wagi, jak przypominanie dni, w które można, a w które nie można odprawiać wotywy o Poczęciu, że w adwencie..., że w dni kwartalne..., że w wigilię...⁶² Ujawnia się też fakt, że zgłaszało się wielu chętnych do otrzymania takich przywilejów albo rościli sobie do nich prawo, a Stolica Apostolska ostro ich karciała...⁶³

Udzielane przywileje liturgiczne zwykle bywały zaopatrywane bardzo szczegółowymi zastrzeżeniami, co w sposób naturalny rodziło wiele kwestii, te zaś wołały o kolejne interwencje Stolicy Apostolskiej⁶⁴. Ilustracją tamtego klimatu oraz „stylu Kurii Rzymskiej” może być sprawa wyjątkowego przywileju udzielonego 19 VII 1673 r. królowej Katarzynie Angielskiej, małżonce króla portugalskiego, katoliczce, przez Klemensa IX. Papież pozwala na odprawianie

⁵⁵ Civitas Vaticana 1950.

⁵⁶ Numery 353-359.

⁵⁷ Nr 360.

⁵⁸ *Pia exercitia*, nr 361-367.

⁵⁹ Numery 368-374.

⁶⁰ LauASS 23 n.

⁶¹ LauAAS 24, przyp. 80.

⁶² LauASS 25, przyp. 82.

⁶³ LauAAS 25, przyp. 82.

⁶⁴ LauAAS 25, przyp. 82.

w pałacowej królewskiej kaplicy Mszy św. o „Najświętszym Poczęciu Niepokalanym (lub Niepokalanej) Panny Maryi” („missa votiva Sanctissimae Conceptionis Immaculatae Virginis Mariae”); „Immaculatae” można łączyć z „Conceptionis”, co dałoby nazwę „Niepokalane Poczęcie”, lub łączyć z „Virginis Mariae”, co należałoby tłumaczyć: „Niepokalanej Panny Maryi” Rozstrzygnięcie gramatyczne tego przypadku ma spore znaczenie dla historii nazwy „Niepokalane Poczęcie – Immaculata Conceptio” (czy „Conceptio Immaculatae – Poczęcie Niepokalanej”). Nazwa „Niepokalane Poczęcie” wcale nie była powszechnie przyjęta i wciąż budziła sprzeciwy, dlatego przywilej portugalski kwestionowano. Udało się odnaleźć tekst w tajnym archiwum Kongregacji Rytów⁶⁵.

Pius XII pozwolił na odprawianie wotywy o Niepokalanym Poczęciu we wszystkie soboty Roku Maryjnego 1954 z wyjątkiem świąt *duplex secundae classis* (dekret *Mariano Anno*, 29 XI 1953 r.)⁶⁶. Właściwie jest to tylko rozszerzenie na cały Kościół przywileju udzielonego franciszkanom trzysta lat wcześniej.

Oficja brewiarzowe o Poczęciu

Przywilej odmawiania oficjum o Poczęciu Maryi otrzymali najpierw franciszkanie obserwanci. Uzyskali zatwierdzenie oficjum ułożonego przez Leonarda z Nogarol *Jak lilia (Sicut lilium)*. Było to pozwolenie ustne. Różne przekazy podają różne daty zezwolenia: 19 I 1609 r.⁶⁷ lub 21 I 1609 r.⁶⁸ albo 20 I 1609 r. (tak mówią późniejsze dekryt powołujące się na to pozwolenie⁶⁹ Franciszkanie konwentualni otrzymali takie pozwolenie 14 I 1612 r.⁷⁰, a kapucyni 16 VII tegoż roku (jednak późniejszy dekret mówi o 7 VII)⁷¹. Urban VIII (1623-1644 – wojna trzydziestoletnia, sprawa Galileusza) odwołał wszystkie przywileje w tym względzie udzielone tylko ustnie.

⁶⁵ LauASS 25, przyp. 84.

⁶⁶ Dekret *Mariano Anno* [29 listopada 1953], „Acta Apostolicae Sedis”, 45(1953) 819.

⁶⁷ *Sacra Cismontana familia ordinis minorum exhibet Armamentarium Seraphicum et Regestum universale pro tuendo titulo Immaculatae Conceptionis*, t. I: *Armamentarium*, ed. P. Alva y Astorga, Matriti 1659, s. 174; Alva y Astorga, *Nodus*, s. 723 – za: LauASS 24, przyp. 80.

⁶⁸ Gravois, dz. cyt., vol. II, s. 28 – za: LauASS 24, przyp. 80.

⁶⁹ LauASS 24, przyp. 80.

⁷⁰ Gravois, dz. cyt., vol. II, s. 28 – za: LauASS 24, przyp. 80.

⁷¹ LauASS 24, przyp. 80.

Wobec tego franciszkanie obserwanci zwrócili się z ponowną prośbą o przywilej odmawiania oficjum o Poczęciu i otrzymali zgodę 11 XI 1641 r.⁷²

Jeszcze Leon XIII zabrał głos w analogicznym temacie: 5 VII 1882 r. zatwierdził dla całego Kościoła listę wotywnych oficjów, między którymi figuruje sobota jako dzień, w którym można odmawiać oficjum o Niepokalanym Poczęciu⁷³.

Różne przywileje

Pobożność do Matki Bożej Niepokalanej przybierała bardzo różne formy, wciągając w ich wiry Nauczycielski Urząd Kościoła. Dokumenty ujawniają setki beneficjów na cześć Poczęcia Maryi (fundacji), budowanie kaplic i kapliczek, poświęcanie ich (dedykowanie) Niepokalanej; analogicznie było z ołtarzami i bractwami (tzw. konfraternie). Między innymi Pius VI zgodził się na przedłużanie oktawy w nowennę, czyli ośmiu dni specjalnie poświęconych Poczęciu Maryi – na dziewięć dni⁷⁴. Papieże (ich agendy) zatwierdzali do odmawiania różne modlitwy⁷⁵, konstytucje i statuty różnych zakonów, bractw, szpitali..., określające zróżnicowane formy czci Poczęcia Maryi⁷⁶. Lektura tych zatwierdzeń staje się pasjonująca, jeśli się śledzi, jak uważnie Stolica Apostolska kontrolowała nazwy świąt i „wezwania” (przede wszystkim „Niepokalane Poczęcie” i „Poczęcie Niepokalanej”).

Stolica Apostolska godziła się na obieranie Poczęcia czy Maryi Niepokalanej za Patronkę zakonów oraz innych instytucji: kapucyni w 1714 r.⁷⁷, franciszkanie konwentualni – w 1720 r.⁷⁸, Hiszpania w 1760 r.⁷⁹, różne miasta, Stany Zjednoczone, niepodległe Kongo⁸⁰.

⁷² LauASS 24, przyp. 80.

⁷³ LauASS 25 n., przyp. 85.

⁷⁴ *Emanavit nuper* [5 lipca 1793] – za: LauASS 23, przyp. 78.

⁷⁵ LauASS 23 z odniesieniem do s. 50.

⁷⁶ LauASS 50, przyp. 152.

⁷⁷ Kapucyni otrzymali ten przywilej z Kongregacji Obrzędów 10 III 1714 r. (*Collectio [!]. Bullarum, Brevium, Decretorum, Rescriptorum, quae a Sede Apostolica pro Ordine Capucino emanarunt sub Gubernio Reverendissimi Patris P. Sigismundi a Ferrara [...] Variis notis et Scholiis elucubrata a P. F. Michaele a Tugio in Helvetia*, t. VII, Romae 1752, s. 44). Chodzi o przywilej przyjęcia Matki Bożej w Jej Najświętszym Poczęciu jako głównej Patronki (LauASS 22, przyp. 73; 23, przyp. 78).

⁷⁸ Franciszkanie konwentualni otrzymali przyznanie im patronatu Poczęcia. 12 VII 1720 r. Klemens XI zatwierdził Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych; uznawały one Najświętszą Maryję Pannę pod tytułem Niepokalanego Poczęcia za główną Patronkę zakonu. *Breve Ex Injuncti* [12 lipca 1720], [w:] *Bullarum privilegiorum*, vol. XI, p. II, kol. 161; *Bullarum diplomatum*, [vol.] XXI, kol. 832 a; *G r a v o i s*, dz. cyt., vol. I, s. 181, nr 191; *B o u r a s s é*, dz. cyt., vol. VII, s. 404 – za: LauASS 51, przyp. 156.

⁷⁹ LauASS 51.

Procesje stały się kością niezgody wśród zakonów, które apelowały do Stolicy Apostolskiej o rozjemstwo czy rozsądzenia. Dominikanie w Tuluzie zaczęli urządzać procesje w pierwsze niedziele miesiąca na cześć Niepokalanego Poczęcia. Franciszkanie nie mogli znieść tego „zuchwalstwa”, ponieważ to oni podjęli inicjatywę takich procesji, a dominikanie przechwycili ich pomysł (1664). Kongregacja Rytów stanęła po stronie „skrzywdzonych” franciszkanów i zakazała dominikanom wspomnianych procesji. W Palermo franciszkanie konwentualni zwycięsko odzyskali wyłączne prawo procesji na cześć Niepokalanego Poczęcia w dwanaście sobót poprzedzających uroczystość 8 grudnia (przeciwko zakonowi mercedariuszy; konflikt trwał jeden wiek)⁸¹

Drogi święta Poczęcia Matki Bożej prowadzące do liturgicznej modlitwy Kościoła zadziwiają pewną gwałtownością, zwłaszcza w XVII i XVIII stuleciu. Zastanawia też spokojna konsekwencja Stolicy Apostolskiej, która wyraźnie unikała rozstrzygnięć ekstremalnych. Zasypywana prośbami zwolenników święta (biskupi, monarchowie, zakony), brała pod uwagę również zagniewanie przeciwników. Moderowała jednych, temperowała drugich. Kiedy stopniowo słabły opory, coraz odważniej mówiła „Tak!” Redukowała też i znosiła mniej-szej rangi święta, które utrudniały właściwe rozumienie święta Poczęcia (Niepokalanego Poczęcia) Maryi, przede wszystkim święto Poczęcia św. Jana Chrzciciela⁸²

THE STANDPOINT OF THE HOLY SEE
AS REGARDS THE FEAST OF IMMACULATE CONCEPTION
OF OUR LADY

S u m m a r y

On the basis of R. Laurentin's study *L'action du Saint Siège par rapport au problème de l'Immaculée Conception (Virgo Immaculata, vol. II, Romae 1956, p. 1-98)* the author orders the pronouncements of the Holy See, putting together the facts which have been established critically, among other things: 1. First there was piety which was expressed in celebrating the feast, although the theological content of the feast had not long been specified. 2. The Feast of the Conception of St John the Baptist appeared before the Feast of the Conception of Mary and had influence on its understanding as purification in the mother's womb. 3. In the East the Feast of the Conception of Mary appeared in the end of the seventh century and in the West at the

⁸⁰ LauASS 23 n., przyp. 78.

⁸¹ LauASS 24, przyp. 78. Autor starannie wskazuje dokumenty.

⁸² LauASS 26 n.

beginning of the eighth century. 4. The literature about the official time of confirming this feast by the Holy See contains numerous errors. 5. In the years 1315-1318 the Roman Church did not celebrate this feast. 6. It was Sixtus IV (1471-1484) who as the first among popes recognized and approved this feast; he personally celebrated it in a solemn manner in his Curia, yet did not spread the custom over the whole Church. 7. Pius V, while reforming the breviary (1568) preserved in it the feast of Conception, which then became a part of the Liturgy of the whole Church. 8. Clement XI put December 8th on the list of obligatory feasts (1708). 9. Since 1518 the Holy See has been issuing permits to say a Holy Mass at midnight from 7 to 8 December (midnight mass). 10. It was the observant Franciscans (1609) who first gained the privilege to say Sunday votive masses about Conception.

The paths of the Feast of Conception of the Mother of God, leading to the liturgical prayer of the Church, astonish us with their suddenness, especially in the seventeenth and eighteenth centuries. The Holy See was very calm in its consistency to avoid extreme solutions. Flooded with requests from the advocates of the feast, the See took into account the standpoint of the adversaries, too. It checked both parties. When the resistance gradually softened, the Holy See was more and more brave to say, "Yes!" It reduced and abolished some less important feasts which inhibited the proper understanding of the Feast of Conception of Mary.

Translated by Jan Kłós